BADIIY MATNDA RAMZIYLIKNING BADIIY-ESTETIK VAZIFALARI

Mo‘minova Durdona

Annotatsiya.

Mazkur tezisda badiiy matnda ramziylikning o‘rni, uning estetik vazifalari hamda obrazlar tizimini shakllantirishdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Ramzning badiiy tafakkur bilan aloqasi, muallif g‘oyasini ifodalash va o‘quvchi talqiniga ta’sir ko‘rsatish xususiyatlari adabiyot nazariyasi nuqtayi nazaridan yoritiladi.

Kalit so‘zlar: adabiyot nazariyasi, badiiy matn, ramz, ramziylik, badiiy obraz, estetik vazifa, badiiy tafakkur.

Kirish

Badiiy adabiyot inson tafakkuri, ruhiy kechinmalari va ijtimoiy hayotini obrazlar orqali aks ettiruvchi san’at turidir. Badiiy asarning estetik ta’sir kuchi nafaqat voqealar rivoji yoki qahramonlar xarakteri, balki unda qo‘llanilgan badiiy tasvir vositalariga ham bog‘liq. Shunday vositalardan biri ramz bo‘lib, u muayyan predmet, hodisa yoki obraz orqali kengroq ma’no va g‘oyalarni ifodalash imkonini beradi. Ramziylik badiiy matnning mazmuniy qatlamlarini boyitib, asarning ko‘p ma’noliligini ta’minlaydi.

Asosiy qism

Adabiyot nazariyasida ramz oddiy tasvirdan farqli ravishda bevosita anglashiladigan ma’nodan tashqari qo‘shimcha mazmunni ham ifodalovchi badiiy vosita sifatida qaraladi. Ramzning mohiyati shundaki, u konkret obraz orqali mavhum tushunchalar, insoniy kechinmalar, ijtimoiy muammolar va falsafiy qarashlarni ifodalashga xizmat qiladi. Shu sababli ramz badiiy asarning mazmuniy chuqurligini oshiruvchi muhim estetik unsur hisoblanadi.

Ramziylikning asosiy xususiyatlaridan biri ko‘p ma’nolilikdir. Muayyan ramz turli tarixiy, madaniy va adabiy kontekstlarda turlicha talqin qilinishi mumkin. Masalan, yorug‘lik obrazi ko‘pincha bilim, umid va ma’naviy uyg‘onish bilan

bog‘lansa, zulmat obrazi ayrim asarlarda jaholat, iztirob yoki noma’lumlikni ifodalashi mumkin. Biroq ramzlarning ma’nosi har doim ham bir xil bo‘lmaydi; u asarning umumiy mazmuni, muallifning badiiy maqsadi va obrazlar o‘rtasidagi munosabatlar asosida aniqlanadi.

Ramzning badiiy-estetik vazifasi, avvalo, muallif g‘oyasini bilvosita ifodalashida namoyon bo‘ladi. Muallif ayrim fikrlarni ochiq bayon etish o‘rniga ramziy obrazlar vositasida o‘quvchini mustaqil fikrlashga undaydi. Natijada o‘quvchi asar mazmunini tayyor xulosa sifatida qabul qilmaydi, balki obrazlar va voqealar o‘rtasidagi yashirin aloqalarni aniqlash orqali o‘z talqinini shakllantiradi.

Ramziylik badiiy asarning kompozitsion yaxlitligini ta’minlashda ham muhim ahamiyatga ega. Asar davomida takrorlanib keluvchi ramziy obrazlar turli voqealarni yagona g‘oyaviy yo‘nalishga birlashtirishi mumkin. Bunday obrazlar qahramonlarning ruhiy holatini ochish, asardagi ziddiyatlarni kuchaytirish va muallifning dunyoqarashini namoyon etishga xizmat qiladi.

Ingliz adabiyoti namunalari ham ramziylikning turli ko‘rinishlarini o‘rganish uchun muhim manba hisoblanadi. Masalan, Uilyam Shekspirning *Hamlet* tragediyasida bosh qahramonning ichki ziddiyatlari, axloqiy tanlovi va hayot haqidagi mushohadalari asarning obrazlar tizimi bilan uzviy bog‘liq. Uilyam Goldingning *Pashshalar hukmdori* romanida esa orol makoni, olov va boshqa obrazlar inson tabiati, jamiyat va sivilizatsiya bilan bog‘liq muammolarni talqin qilish imkonini beradi. Ushbu misollar ramziy obrazlarning asar mazmunini chuqurlashtirishdagi imkoniyatlarini ko‘rsatadi.

Shu bilan birga, ramzlarni tahlil qilishda ularni asar kontekstidan ajratib talqin qilish to‘g‘ri natija bermaydi. Ramzning mazmuni asarning tarixiy-madaniy muhiti, janriy xususiyatlari, muallifning badiiy uslubi va boshqa obrazlar bilan munosabati asosida ochib berilishi lozim. Demak, ramziy obrazlarni ilmiy tahlil qilish matnning shakli va mazmuni o‘rtasidagi aloqalarni aniqlashni talab etadi

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ramziylik badiiy matnning g‘oyaviy-estetik imkoniyatlarini kengaytiruvchi muhim adabiy hodisadir. U asarning ko‘p qatlamli mazmunini shakllantirish, muallif g‘oyasini bilvosita ifodalash, obrazlar tizimini o‘zaro bog‘lash va o‘quvchining estetik tafakkurini faollashtirishga xizmat qiladi.

Ramzlarning badiiy vazifalarini adabiyot nazariyasi asosida o‘rganish badiiy matnning ichki tuzilishi va mazmuniy xususiyatlarini chuqurroq anglash imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

Abrams, M. H., Harpham, G. G. *A Glossary of Literary Terms*. Cengage Learning.

Wellek, R., Warren, A. *Theory of Literature*. Harcourt, Brace and Company.

Eagleton, T. *Literary Theory: An Introduction*. Blackwell Publishing.

Shakespeare, W. *Hamlet*.

Golding, W. *Lord of the Flies*.